

Osallisuuden kokemus järjestötyössä

Järjestötuokio 20.9. 2022

Varpu Wiens Sokra-hanke ja Piritta Pietilä-Litendahl ODL

SOSIAALISEN OSALLISUUDEN EDISTÄMISEN KOORDINAATIOHANKE – SOKRA

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Osallisuuden kokemus järjestötyössä

Järjestötuokio 20.9. 2022

Varpu Wiens Sokra-hanke, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Oikeutta osallisuuteen määritellään lainsäädännössä

- Perustuslaki, luku 2.
 - Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon...
 - Ketään ei saa laittaa ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan...
- Laki hyvinvointialueesta ja Kuntalaki, luvut 5.
 - Aukkailla ja palveluiden käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen/kunnan toimintaan...
 - Aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

Osallisuuden kokemus mahdollistaa hyvinvointia ja työllistymistä edistäviä valintoja

- Osallisuuden kokemuksella on vahvat yhteydet hyvinvointiin:
 - psyykkinen kuormittuvuus
 - työttömyyden kesto
 - koettu elämänlaatu ja terveydentila
 - yksinäisyys
 - koulukiusaaminen
- Heikoimmassa asemassa olevien osallisuuteen kannattaa panostaa, koska pienikin investointi voi lisätä yksilön uskoa toimintamahdollisuuksiin: pystyvyyden tunnetta, tunnetta merkityksellisyydestä, uskoa tulevaisuuteen, kokemusta yhdenvertaisuudesta.

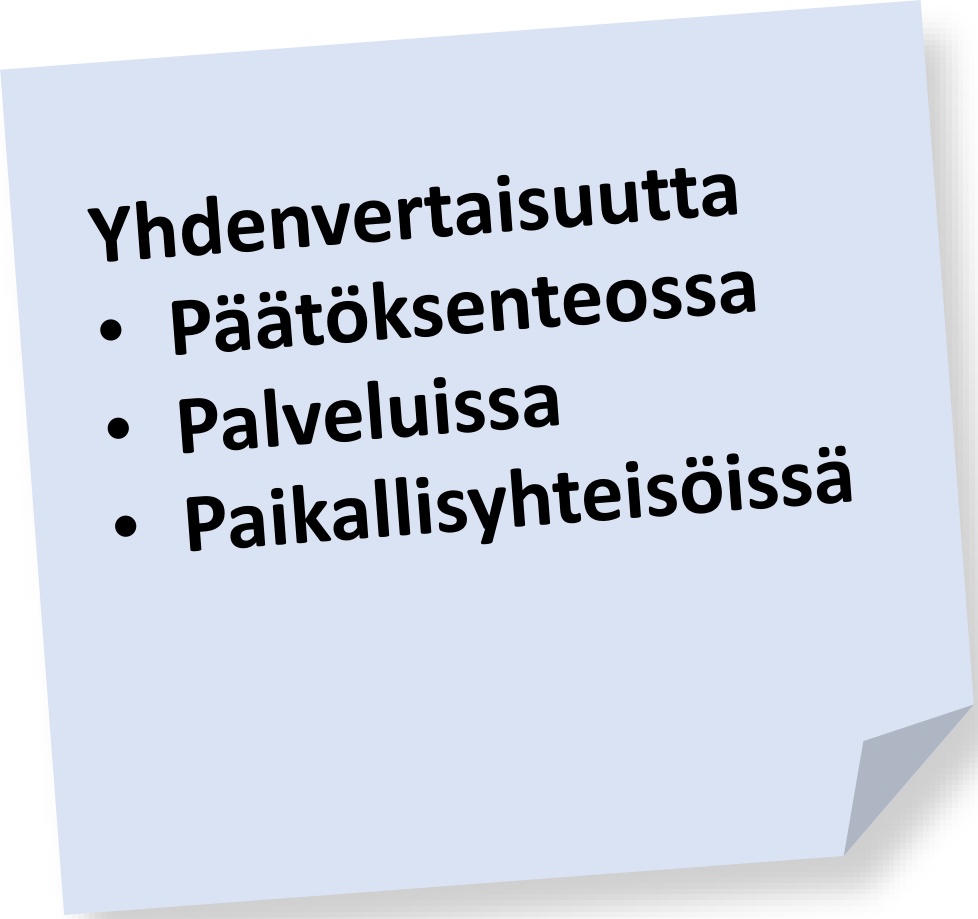
Osallisuus edellyttää

Rakenteellisia tekijöitä

- resursseja: aineettomia tai aineellisia, omia tai yhteisiä
- mahdollistavia instituutioita: palvelut, markkinat, hallinto
- vaikutusmahdollisuuksia

Sosiaalisia ja psyykkisiä tekijöitä

- positiivisesti virittynyttä mieltä
- vastavuoroisia sosiaalisia kontakteja ja tunnustusta
- yhteisiä merkityksiä ja arvoja

-
- Yhdenvertaisuutta**
- Päätöksenteossa
 - Palveluissa
 - Paikallisyhteisöissä

Osallisuutta edistämällä voidaan

Vähentää eriarvoisuutta, köyhyyttä ja syrjäytymistä

- Osallisuus on yhteydessä hyvinvointiin ja terveyteen

Saada yhteis-kuntaryhmät kohtaamaan

- Syntyy uutta toimeliaisuutta
- Syrjintä, ennakkoluulot ja yksinäisyys vähenevät

Parantaa palveluja

- Ihmiset kohdataan ihmisinä
- Palvelujen käyttäjät osallistuvat palvelujen kehittämiseen

Edistää työ- ja opintopoluilla etenemistä

- Vaikutusmahdollisuudet, arvostus ja tarpeellisuuden tunne suuntaavat toimijuutta tulevaan

Osallisuuden osa-alueet

1

Osallisuus omassa elämässä

Ihminen saa elää omannäköistä elämää. Ihmisen voi määritellä, mihin toimintaan ja palveluun hän osallistuu.

2

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Ihminen voi vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Ihmisten vaikuttamismahdollisuuksia tuetaan.

3

Osallisuus yhteisestä hyvästä

Luodaan olosuhteita, joissa ihmiset voivat osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja pääsevät myös nauttimaan yhteisestä hyvästä.

Tämä edesauttaa sitä, että ihmiset saavat arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. Toiminta, jossa yhteiskuntaryhmät kohtaavat, edistää hyviä väestösuhteita.

Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa (THL 2017)

Osallisuus Pohjois-Pohjanmaalla

Osallisuus omassa elämässä

- Minä tulen kuulluksi, voin osallistua toimintaan omaehtoisesti ja minun yksilölliset tarpeeni huomioidaan.

Osallisuus vaikuttamisen prosesseissa

- Minä voin vaikuttaa oman elämäni kulkuun ja itseäni koskeviin asioihin sekä palveluiden kehittämiseen.

Osallisuus yhteisestä hyvästä

- Minä pääsen halutessani tekemään asioita, jotka edistävät yhteistä hyvää ja pääsen myös nauttimaan niistä.

Havaintoja eri Pohjois- pohjanmaan aineistoista

Kyky vaikuttaa oman elämän kulkuun

Ei ole materiaalisia tai henkisiä
resursseja vaikuttaa

- Ei ole taloudellista mahdollisuutta
- Ei ole jaksamista tai pystymistä

Tilanne on ajautunut
umpikujaan eikä
koe saavansa apua

- Jaksaminen loppuu
- Suunta puuttuu
- Taloudellinen tilanne huono
- Sairastelu

Ei saa tarkoituksenmukaista
apua elämän haasteisiin ja
vaikeuksiin

- Taloudelliset haasteet
- Sosiaalisten ja perhesuhteiden vaikeudet
- Ratkaisemattomat ongelmat
- Asumiseen liittyvät ongelmat
- Sairaudet

Heikko taloudellinen tilanne,
sairaudet ja riippuvuus esteenä

- Rahattomuus esteenä
- On riippuvainen muista
- Sairaudet rajoittavat
- Asuinpaikka kaukana palveluista

Tarjota tukea

Arjessa jaksamiseen

Sosiaalisten suhteiden
virkistämiseen ja ylläpitämiseen

Elämään sisältöä ja mielekkyyttä

Talouden hallintaan

Pohjoispohjalaiset kaipaavat kunnalta

- Tarpeenmukaista apua, mahdollisuuksia harrastamiseen ja viihtyisyyttä lähi- ja elinympäristöön
- Nuoret toivovat mahdollisuuksia harrastamiseen, sisältöjä vapaa-aikaan ja tekemistä kavereiden kanssa

Osallisuus Pohjois-Pohjanmaalla

Osallisuus omassa elämässä

- Minä tulen kuulluksi, voin osallistua toimintaan omaehtoisesti ja minun yksilölliset tarpeeni huomioidaan.

Yksin jääneiden ja omiin oloihin päätyneiden löytäminen ja toimintaan mukaan saaminen paikoitellen vasta alkavaa.

Osallisuus vaikuttamisen prosesseissa

- Minä voin vaikuttaa oman elämäni kulkuun ja itseäni koskeviin asioihin sekä palveluiden kehittämiseen.

Kehittää toimintaa, joka vahvistaa kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia. Rohkeampia osallisuuden toimenpiteitä!

Osallisuus yhteisestä hyvästä

- Minä pääsen halutessani tekemään asioita, jotka edistävät yhteistä hyvää ja pääsen myös nauttimaan niistä.

Tapahtumia, joihin kuntalaiset voivat osallistua tuottamiseen ja jakamiseen tasavertaisena muiden kanssa ja kokea arvostusta ja kiitosta.

Järjestöt osallisuuden edistämisen malleissa

Esimerkiksi:

Kansalaisvaikuttamisen vahvistaminen

Ansaitsemismahdollisuuksien lisääminen työelämän ulkopuolella oleville

Pitkään työttömänä olleiden työllistymisen tuki

Vapaaehtoistoiminnan järjestäminen ja tukeminen

Avoimet tilat

Digiosallisuuden edistäminen

Osallisuutta edistävä hallintomalli ja osallisuustyön johtaminen

Osallisuusohjelma

Kokemusosaaminen

Kumppanuusrahoitus

Verkostoiva työ

Ammattilaisten osallisuus

Asiakastyön uudistaminen luovasti ja leikkisästi

Luovat menetelmät

Pelillisyyden hyödyntäminen sosiaalityössä

Luonto ja osallisuus

Onko järjestötoimintaan osallistuvien määrä toivotulla tasolla?

<<

Päivittyvä tietopohja

Suodata indikaattoreita nimellä tai numerolla

Q 4291

X

Lähde: sotekuva

Näytetään 1 Indikaattoria

4291

Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvien osuus (%)

2020

0

23,0

22,6

24,1

22,4

27,7

Keski-Suomi

Pohjois-Karjala

Pohjois-Pohjanmaa

Kainuu

Lähde: sotekuva

- Osallisuuden käsite on paikoitellen vielä ja tulkinnan varainen
- Osallisuuden eri toimintamalleja tai ilmenemismuotoja ei ole välttämättä tunnistettu
- Osallisuuden seurantaindikaattorit eivät välttämättä tavoita ilmiötä
- Digihyvinvoinnin ja -osallisuuden käsitteet eivät ole vielä kovin tunnettuja kunnissa ja näihin liittyviä asioita ja tekijöitä ei välttämättä osata tunnistaa tai kirjata

Kohti yhteistä ja yhtäläistä osallisuutta Pohjois-Pohjanmaalla

Piritta Pietilä-Litendahl

Mikä määrittää lasten ja nuorten osallisuutta?

Perustuslaki	YK:n lapsen oikeuksien sopimus	EU-perusoikeuskirja
--------------	--------------------------------	---------------------

Lapsistrategiassa osallisuutta tulee tarkastella sekä ryhmän että yksilön näkökulmista. Osallisuutta on vahvistettava erityisesti sellaisten ryhmien osalta, jotka jäävät usein syrjään. Samalla voidaan luoda tapoja ja malleja, joilla yksittäiset lapset saavat äänensä kuuluviin ja voivat kokea osallisuutta.

OSALLISUUS KUULUU SUJUVAAN ARKEEN - MAAKUNTAOHJELMAN TAVOITTEET

KAIKILLE MAHDOLLISUUS OSALLISUUTEEN

Sisältökärjet

- Maakunnassa tuetaan ihmistä vaikuttamaan yksin ja yhdessä pieniin tai isoihin yhteisiin asioihin joko omassa ryhmässä, lähiympäristössä, paikallisessa yhteisössä tai laajemmin yhteiskunnassa.
- Nuoret saavat itselle tärkeitä asioita eteenpäin, kokevat tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta.
- Heikommassa asemassa olevia etsitään aktiivisesti ja heidät löydetään ja myös heidän osallisuutensa varmistetaan. Se, että kaikki tulevat kuulluksi ja voivat osallistua päätöksentekoon vahvistaa luottamusta ja turvallisuutta. Osallisuuden kokemus vaikuttaa siten että kaikkien ihmisten potentiaalinen toimintakyky tulee käyttöön.

LASTEN NUORTEN JA PERHEIDEN SUJUVA ARKI

Sisältökärjet

- Sitoudutaan lapsistrategian tavoitteisiin ja edistetään niitä konkreettisilla toimenpiteillä.
- Lasten, nuorten ja perheiden mielen hyvinvoinnin tukimuodot ja palvelut ovat osuvia ja saavutettavia kaikissa kasvuympäristöissä. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemiseen muutos- ja kriisitilanteissa löytyy osaamista ja vaikuttavia toimintamalleja.
- Kasvamisen ja oppimisen polku sekä monialainen tukipolku on saumaton ja sujuva.

LAPSI-
strategia

- Edistetään lasten ja nuorten osallisuutta
- Luodaan tapoja, joilla kaikkien lasten ja nuorten osallisuus yhteiskunnassa vahvistuu ja aikuisten ymmärrys lasten osallisuudesta lisääntyy
- Turvataan haavoittuvassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi

Osallisuuden tiekartta

– esiselvityshanke 1/2023-7/2023

Esiselvityshankkeen, tavoitteena on tuottaa yhteiset suuntaviivat lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden edistämiseksi Pohjois-Pohjanmaalla. Hankkeessa huomioidaan erityisesti heikoimmassa asemassa olevat lapset, nuoret ja perheet.

Kohderyhmä:

- lapset, nuoret ja perheet, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat
- alueen ammattilaiset

Toimenpiteet:

- Ilmiön ja käsitteiden määrittely ja käytänteiden kartoitus alueella
- Kokemustieto ja verkostoyhteistyö tiedon ja käytänteiden uudelleenmäärittelyssä
- Suuntaviivojen jäsentäminen yhteiseen tiekarttaan ja askelmerkkien määrittely osallisuuden edistämisen toimeenpanoon Pohjois-Pohjanmaalla

- Ymmärrys osallisuuden tiloista ja mahdollisuuksista
- Laaja käsitystä ylisukupolvisista suhteista
- Omatoimisen ja järjestetyn osallisuuden erottelu
- Osallisuuden uudenlaisten käytänteiden tunnistaminen ja määrittely
- Täysivaltaisen yhteiskunnallisen jäsenyyden toteutuminen
(Lapsistrategia)

-
-
- Tutustuttavaksi ja hyödynnettäväksi

Edistääkö toiminta osallisuutta? 24 apukysymystä

- Apukysymykset on jaoteltu kolmen osallisuuden osa-alueen mukaan.
- Jaottelu on tehty tukeutuen sosiaali-, käyttäytymis- ja terveystieteelliseen tutkimukseen.
- <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/edistaako-toiminta-osallisuutta-24-apukysymysta>

Osallisuuden edistämisen kokonaisuudet ja mallit

Osallisuuden edistämisen mallit

Osallisuus on kuulumista ja kuulluksi tulemistä. Osallinen ihminen voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin.

- <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit>
- <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/sosiaalisen-osallisuuden-edistamisen-koordinaatiohanke-sokra/toimintamallit>

Luettavaksi

13.5.2020 | [ERIARVOISUUS](#), [HUONO-OSAISUUS](#)

Uusi karttasivusto paljastaa, miten huono-osaisuus vaihtelee alueiden välillä

Diakin uuden karttasivuston avulla käyttäjät pystyvät vertaamaan oman alueensa huono-osaisuustilannetta muihin alueisiin. Sivusto on suunnattu muun muassa päättäjille, viranhaltijoille, hanketoimijoille sekä muille aiheesta kiinnostuneille.

[JOAKIM ZITTING](#) | [SAKARI KAINULAINEN](#) | [VARPU WIENS](#)

<https://dialogi.diak.fi/2020/05/13/uusi-karttasivusto-paljastaa-miten-huono-osaisuus-vaihtelee-alueiden-valilla/>

[Sote](#)

Huono-osaisuuden kartta osoittaa räikeät erot vierekkäisten kuntien välillä – Tutkija: Huono-osaisuus pitää ottaa vakavasti päätöksenteossa

<https://kuntalehti.fi/uutiset/sote/huono-osaisuuden-kartta-osoittaa-raikeat-erot-vierekkaisten-kuntien-valilla-tutkija-huono-osaisuus-pitaa-ottaa-vakavasti-paatoksenteossa/>

Analyysi: Korona kurittaa kuntien kustannuksia

Huono-osaisuuden hinta kunnille

420,40 €
per asukas

7 %

kuntien netto-
kustannuksista

13 %

kuntien sote netto-
käyttökustannuksista

Huono-osaisuus ja sen seuraukset kunnissa todennäköisesti kasvavat akuutin työttömyyden ja pienyrittäjien tulottomuuden seurauksena samalla kun jo aiemmin heikossa asemassa olevien väestöryhmien asema heikkenee, kirjoittavat Joakim Zitting, Sakari Kainulainen ja Varpu Wiens. (Grafiikka: DIAK)

Huono-osaisuudella on myös taloudellisia kustannuksia

<https://kuntalehti.fi/uutiset/sote/analyysi-korona-kurittaa-kuntien-kustannuksia/>

Osallisuus omassa elämässä

- Osallisuutta **omassa elämässä** edistetään pääsääntöisesti yksilöllisesti voimavaraistavin keinoin.
 - Vahvistamalla ihmisten välistä luottamusta
 - Lisäämällä toimintaympäristön ymmärrettävyyttä ja sitä kautta hallittavuutta
 - Tarjota tilaisuuksia merkitykselliseen tekemiseen ja avata ovia uusiin mahdollisuuksiin, vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lisätä käytössä olevia resursseja

Osallisuus yhteisestä hyvästä

- Osallisuutta **yhteisestä hyvästä** luodaan rikkomalla toimijarajoja ja -rooleja. Sekä asiakkaan että ammattilaisen toimijuuden rajat voivat tällöin hämärtyä.
 - Ihmisen oma toimijuus, tasavertaisuus ja ”ei palvelun kohteena oleminen” korostuvat.
 - Toiminta toteutuu siellä missä ihmiset viettävät aikaansa, kuten kodeissa, kaduilla ja julkisissa tiloissa.
 - Rajatumman kohderyhmän osallisuutta lisäävissä toiminnoissa vastuu toiminnan koordinaatiosta on selkeämmin nimetyllä paikallisella taholla

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

- Osallisuutta **vaikuttamisen prosesseissa** edistetään luomalla fyysisiä ja/tai virtuaalisia tiloja ja olosuhteita, joissa asukkaiden tai asiakkaiden osallisuus ja mahdollisuus vaikuttaa erilaisissa prosesseissa voidaan toteuttaa.
- Osallistumisessa tärkeitä ulottuvuuksia ovat yhdessäoloa, keskustelu, yhteneväisten kokemusten jakaminen, vertaistuki sekä yhteisyys.
- Kuulluksi ja arvostetuksi tuleminen sekä yhdessä ideoiminen ovat keskeisiä osallisuuden elementtejä